

სოციალური მენარმეობის მხარდამჭერი ინსტიტუტები

ჯანელიძე ნინო

თსუ-ის დოქტორანტი

სოციალური მენარმეობა არის გლობალური მოვლენა, რომელიც, ერთი მხრივ, აქტიურად ვრცელდება მსოფლიოს ყველა რეგიონში, მეორე მხრივ კი, გააჩნია თავისი ნაციონალური ფორმები და თავისებურებები, ინსტიტუტების, ტრადიციებისა და კულტურების განვითარების ხარისხის მიხედვით ამა თუ იმ ქვეყანაში.

სტატიაში განხილულია სოციალური მენარმეობის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესის განვითარების სპეციფიკა და თავისებურებები, გამოვლენილია სოციალური მენარმეობის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესში მონაწილე ძირითადი სტიეკჰოლდერები.

საკვანძო სიტყვები: სოციალური მენარმეობა, სოციალური მენარმეობის ინსტიტუციონალიზაცია, სოციალური მენარმეობის მხარდამჭერი ორგანიზაციები.

სოციალური მენარმეობა როგორც მოვლენა, გაჩნდა ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში. თუმცა, სოციალური მენარმეობის აღმოცენება, განვითარება, წარმოშობის ფორმები, საქმიანობის მასშტაბები და გავრცელების სისწრაფე იყო არათანაბარი სხვადასხვა ქვეყანაში, რაც განპირობებულია ობიექტური ინსტიტუციონალური ფაქტორებით. ამა თუ იმ ინსტიტუტის როლის დომინირება საზოგადოების სოციალური პრობლემების გადაჭრის საკითხში სხვადასხვა ქვეყანაში, სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდში, სხვადასხვაგვარად აისახა განსაზღვრული ტრადიციების, ნორმებისა და ჩვეულებების ფორმირებაზე სოციალურად მნიშვნელოვან საკითხებთან მიმართებით.

ევროპის ქვეყნებში კაპიტალიზმის განვითარებამ გააძლიერა სახელმწიფოების სოციალური პასუხისმგებლობა, რომელიც უმეტესწილად გაჩნდა 1929-1933 წლების მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისისა და მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ. სახელმწიფო ბიუჯეტების დიდ ნაწილს შეადგენდა სოციალური ხასიათის ხარჯები: განათლება, ჯანდაცვა, სოციალური შემწეობები, უმუშევართა დახმარებები და სხვა ბევრი. თუმცა, საბაზრო და სახელმწიფო კრახის ფონზე, სულ უფრო მეტად დაიწყო კერძო კაპიტალის, როგორც ამ ქვეყნების სტაბილურობისა და აყვავებისკენ მიმართულ ძირითად მამოძრავებელ ძალად განხილვა. კერძო კომპანიებმა სულ უფრო მეტად დაიწყეს ჩართვა სოციალურ ასპექტებში კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის სხვადასხვა პროგრამების მეშვეობით. სოციალური მენარმეობის განვითარება, რომელიც ყველაზე ადრე დაიწყო სწორედ ევროპისა და ამერიკის განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში, გახდა კერძო კომპანიების პოზიციების განმტკიცების და სოციალური პრობლემების გადაჭრის ინიციატივების ლოგიკური ასახვის გზა.

სოციალური მენარმეობის განვითარების არსისა და კანონზომიერების გასაგებად აუცილებელია მისი ინსტიტუციონალიზაციის პროცესის გაანალიზება და საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ სისტემაში მისი ადგილისა და როლის განსაზღვრა.

სოციალურ მენარმეობის ინსტიტუციონალური სპეციფიკა განპირობებულია სოციალური სფეროების დომინანტური კონცეფციებით სხვადასხვა ქვეყანაში. იმისდა მიხედვით, თუ რა როლს ასრულებს სახელმწიფო სოციალურ სფეროში, სოციალური მენარმეობა იკავებს განსხვავებულ ადგილებს საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ სისტემაში, მხარს უჭერს სხვადასხვა ინსტიტუტი და იმყოფება ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორის პირისპირ. მაგალითად, სოციალური მენარმეობა აშშ-ში ფუნქციონირებს სამოქალაქო საზოგადოებისა და კომერციული სექტორების კვეთაზე, ხოლო ევროპაში – სამოქალაქო საზოგადოებისა და სახელმწიფო სექტორების კვეთაზე [3, გვ. 211].

ფონდების როლი მსოფლიოში სოციალური მენარმეობის ფორმირებასა და შემდგომ განვითარებაში უდავოა. აშშ-ში სოციალური მენარმეობის მხარდამჭერა კერძო საინვესტიციო ფონდების მიერ დაიწყო XX საუკუნის 80-იან წლებში. ზოგიერთი ფონდი (Kellog Foundation, Kauffman Foundation, Rockefeller Foundation) აქცენტს აკეთებდა სოციალურ მენარმეთა ქსელის ფორმირებაზე, სხვები მხარს უჭერდნენ სოციალური მისიების მქონე სტარტაპებს (Roberts Enterprise Development Fund). ნელ-ნელა გაჩნდა საერთაშორისო ფონდები, რომლებიც დაკავებულნი იყვნენ სოციალური მენარმეობის კონსულტირებით, სწავლება-გადამზადებით, აგრეთვე გამოყოფდნენ

გრანტებს სოციალური მენარმეობისთვის (Skoll Foundation, Ashoka, Schwab Foundation). აშშ-ში სოციალური მენარმეობისთვის ხელსაყრელი პირობების განვითარებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს კვლევითი ცენტრები, უნივერსიტეტები (The Fuqua School of Business, Duke University, Harvard Business School, Columbia School of Business), აგრეთვე სოციალური მენარმეობის სფეროს პრაქტიკოსების გამაერთიანებელი ასოციაციები (Social Enterprise Alliance, SeeChange, National Gathering for Social Entrepreneurship).

ფონდების ფორმირება ევროპაში საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურის ფარგლებში დაიწყო იმ დროს, როცა კოოპერატივები და ასოციაციები გახდა ნაციონალური ეკონომიკის ნაწილი და დაიწყო ოპერირება, როგორც ფსევდო-საზოგადოებრივმა აგენტებმა [5, გვ. 25].

1996 წელს დაარსდა ევროპული კვლევითი ასოციაცია EMES (European Research Network), ინსტიტუციონალური გაერთიანება, რომლის შიგნითაც მოიაზრება პროფილური ცენტრები, ორგანიზაციები, უნივერსიტეტები და ბიზნეს-სკოლები ევროპის 11 ქვეყნიდან. ასოციაცია ახორციელებს კვლევებს სოციალური მენარმეობის სფეროში, კონფერენციების და ერთობლივი სამეცნიერო პროექტების ორგანიზებას. 2004 წლიდან, გაჩნდა მთელი რიგი საერთაშორისო კონფერენციები სოციალური მენარმეობისა და სოციალური ინოვაციების თემებზე (მაგალითად, კონფერენცია სოციალური საწარმოების კვლევაზე (Social Enterprise Research Conference (SERC)), სოციალური მენარმეობის კვლევის საერთაშორისო კონფერენცია (International Social Entrepreneurship Research Conference (ISERC)) [1, გვ. 15]. XXI საუკუნის დასაწყისში ასევე გაჩნდა საერთაშორისო რეფერირებადი ჟურნალები, რომლებიც სპეციალიზდებოდა სოციალური მენარმეობის პრობლემატიკაზე: Stanford Social Innovation Review (2004), Social Enterprise Journal (2005), Journal of Social Entrepreneurship (2010), Journal of Social Business (2011), International Journal of Social Innovation (2011) და სხვა [1, გვ. 16].

ევროპის ქვეყნებში სოციალური მენარმეობის განვითარებისთვის ხელსაყრელი გარემოპირობების შექმნაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ევროკავშირის ინიციატივები, რომელიც მიმართულია სოციალური მენარმეობის პროგრამებისა და კვლევების მხარდასაჭერად. სოციალური მენარმეობის სფეროში კვლევებზე საუბრისას აუცილებელია აღინიშნოს, რომ აშშ-ისგან განსხვავებით, სადაც სოციალური მენარმეობის ფენომენის შესწავლა ხორციელდება, როგორც ბიზნეს სკოლებში, ასევე სოციოლოგიის ფაკულტეტებზე, ევროპაში სოციალური მენარმეობის კვლევას ძირითადად ახორციელებენ სოციოლოგები, რაც ცვლის კვლევის ვექტორს ეკონომიკურიდან სოციალური სფეროსკენ.

ევროპაში, სოციალური და ეკონომიკური სტაბილურობის მიღწევის შემდეგ, ევროპულმა ფონდებმა დაიწყეს სახსრების გამოყოფა "მესამე სამყაროს" ქვეყნების მხარდასაჭერად.

თუ ვიმსჯელებთ კვლევების ინსტიტუციონალიზაციის სპეციფიკაზე აზიის რეგიონში, მაშინ უნდა გამოვყოთ წამყვანი ფონდები, (Ashoka Foundation, Schwab Foundation, Skoll Foundation,), აგრეთვე, შემოქმედებითი ლაბორატორია "Grameen", რომლებიც ახორციელებენ მთელ რიგ საგანმანათლებლო პროგრამებს სოციალური მენარმეობის მიმართულებით, ორგანიზებას უწევენ სხვადასხვა სემინარებსა და კონფერენციებს. 2010 წელს მუჰამედ იუნუსის ინიციატივის წყალობით ქალაქ ფუკუოკში (იაპონია) ხელმოწერილი იქნა დეკლარაცია აზიაში სოციალური ბიზნეს "ჰაბ"-ის (Social Business Hub Asia) დაარსების თაობაზე. "ჰაბ"-ის ძირითადი ამოცანაა სოციალური ბიზნესის იდეების განვითარებისა და გავრცელების ხელშეწყობა აზიაში [6, გვ. 308].

ცხრილში წარმოდგენილია სოციალური მენარმეობის მხარდამჭერი ძირითადი სტიკჰოლდე-რები (კვლევითი ცენტრები, ასოციაციები, საგანმანათლებლო დაწესებულებები, მკვლევარები, ჟურნალები, პუბლიკაციები, კონფერენციები და ფონდები), რომლებიც გავლენას ახდენენ მსოფ-ლიოში სოციალური მენარმეობის ინსტიტუციონალიზაციის პროცესის ფორმირებასა და განვითა-რებაზე.

სოციალური მეწარმეობის ინსტიტუციონალიზაცია

	კვლევითი ცენტრები, ასოციაციები	ჟურნალები, პუბლიკაციები	კონფერენციები	მხარდამჭერი ორგანიზაციები
პიონერები (1980-1990 წლები)	პროექტი სოციალური მეწარმეობის სფეროში, ჰარვარდის ბიზნეს სკოლა (1993 წ.); ევროპული კვლევითი ასოციაცია EMES (1996 წ.); სოციალური ინოვაციები ცენტრი, სტენფორდის უნივერსიტეტის უმაღლესი ბიზნეს სკოლა (1999 წ.).	Bosch (1998); Dees (1998); Thompson et al. (2000).	კონფერენცია სოციალურ მეწარმეობაზე, ჰარვარდის ბიზნეს სკოლა (2000).	ფონდი აშოკა (1980); მდგრადი განვითარების საერთაშორისო ინსტიტუტი (1990); ავინა (1994); ფონდი შვება (1998); სქოლის ფონდი (1999); ინსტიტუტი სოციალური მეწარმეებისთვის (1999).
კონსოლიდატორები (2000 წ. +)	სოციალური მეწარმეობის განვითარების ცენტრი; ფუკუა დიუკის სახელობის უნივერსიტეტის ბიზნეს სკოლა (2002); სქოლის ცენტრი; ოქსფორდის უნივერსიტეტის საიდის სახელობის ბიზნეს სკოლა (2003); INSEAD-ის ბიზნეს სკოლის სოციალური ინოვაციების ცენტრი (2005).	Stanford Social Innovation Review (2004); Social Enterprise Journal (2005); Dees et al. (2001); Bornstein (2004); Mair, Marti (2006); Nicholls (2006); Perrini (2006); Light (2006).	სოციალურ სანარმოთა მკვლევარების კონფერენცია (2004); საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია სოციალურ მეწარმეობაზე (2005); კოლოქვიუმი სოციალურ მეწარმეობაზე (2007).	აკიუმენი (2001); სოციალური მეწარმეობის ფონდი UNLtd (2002); სოციალური მეწარმეობის კანადის ფონდი (2004).
ახალი მოთამაშეები (2008 წ. +)	სოციალური მეწარმეობის ცენტრი. ლევისი, ბეზსონი, კოლეჯი (2008).	Journal of Social Entrepreneurship (2010); Journal of Social Business (2011); სპეციალური გამოშვებები: Journal of World Business (2006); MIT Innovations (2007, 2009); Entrepreneurship Theory and Practice (2010);	საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია სოციალური ინოვაციების შესახებ (2009); სექციები: მესამე სექტორის მკვლევარების საერთაშორისო საზოგადოება (ევროპა) - მენეჯმენტის აკადემია.	ფონდი ადრეული სოციალური მეწარმეებისთვის (2008).

წყარო: [4, გვ. 7].

აღსანიშნავია, რომ თუ 1990-იანი წლების დასაწყისში მსოფლიო ბიზნეს-სწავლებაში პრაქტიკულად არ არსებობდა კურსები და სტუდენტური კვლევითი პროექტები სოციალური მეწარმეობის სფეროში, 2011 წელს უკვე სულ მცირე 148 საგანმანათლებლო დაწესებულებაში ისწავლებოდა სოციალური მეწარმეობის სხვადასხვა ასპექტები [4, გვ. 4]. საერთაშორისო ასოციაცია Net Impact-ის მონაცემებით, MBA პროგრამის მსმენელთა 88% პრიორიტეტად განიხილავს ბიზნესის

ისეთი მიმართულების შესწავლას, რომელსაც შეუძლია გადაჭრას სოციალური და ეკოლოგიური პრობლემები [2, გვ. 14].

საქართველოში, სოციალური მენარმეობის სფეროში საგანმანათლებლო თუ სამეცნიერო პროექტების განვითარებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი, რომელიც ამ მიმართულებით საქმიანობას ახორციელებს 2009 წლიდან.

აუცილებელია აღინიშნოს, რომ საქართველოში არ არსებობს სოციალური მენარმეობის კანონმდებლობით გამყარებული განმარტება, შესაბამისად ასეთი ორგანიზაციები თავიანთ საქმიანობას ახორციელებენ კომერციული და არაკომერციული ორგანიზაციების საკანონმდებლო ბაზის ჩარჩოებში.

უნდა ვივარაუდოთ, რომ სოციალური მენარმეობის განვითარების დაბალი მაჩვენებელი საქართველოში განპირობებულია სოციალური მნიშვნელობის საკითხებში ბიზნესის ჩარევის ტრადიციის არ არსებობით და აღნიშნული როლის უპირატესად სახელმწიფოზე მიკუთვნებით, შესაბამისი ინსტიტუციონალური გარემოს არ არსებობით, აგრეთვე იმით, რომ სოციალური ინოვაციები მენარმეთა მიერ არ განიხილება კონკურენტული უპირატესობის წყაროს რანგში.

სოციალური მენარმეობის განვითარების პოტენციალი საქართველოში საკმაოდ დიდია, თუკი ყურადღებას მივაქცევთ, ერთი მხრივ, მზარდ სოციალურ პრობლემებს ქვეყანაში, ხოლო, მეორე მხრივ, სოციალური პრობლემების გადანეყვრისას ტრადიციული სახელმწიფო და საბაზრო მექანიზმების გამოყენების არაეფექტურობას. სოციალური მენარმეობისთვის ხელსაყრელი ინსტიტუციონალური გარემოს შემდგომი ფორმირების მნიშვნელოვან პირობად მიიჩნევა სოციალური მენარმეობის საერთო საზოგადოებრივი ყურადღების ობიექტად ქცევა, როგორც სამეცნიერო კვლევების, ასევე სოციალურ-ეკონომიკური გარდაქმნების თვალსაზრისით.

ცხადია, განვითარებად ქვეყნებში შესაძლებლობათა სპექტრი სოციალური მენარმეობის ორგანიზაციებისთვის გაცილებით უფრო ფართოა, ვიდრე განვითარებულ ქვეყნებში, სადაც სახელმწიფო და ფონდები ასრულებენ დიდ როლს სოციალური პრობლემების მოგვარების საკითხში. ამავდროულად, სოციალური მენარმეობის განვითარება, ისევე, როგორც ნებისმიერი სხვა სახის სამენარმეო საქმიანობისა, განხორციელდება უფრო სწრაფად და მსუბუქად ქვეყნებში, სადაც შექმნილია ამისათვის ხელსაყრელი ინსტიტუციონალური პირობები. ამიტომაც, სოციალური მენარმეობის ფორმირებისა და განვითარების პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ისეთ ფაქტორებს, როგორიცაა - კომერციული და არაკომერციული სექტორების განვითარება, სახელმწიფოს სოციალური პოლიტიკა, დემოკრატიული პროცესები საზოგადოებაში.

არაკომერციული ორგანიზაციების სექტორის განვითარების მსოფლიო ტენდენციები, კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის კონცეფციის ტრანსფორმაცია და კომპანიების მიერ სტაბილური განვითარების გზების ძიება აქტუალურია საქართველოსთვისაც. რთუმცა, ინსტიტუციონალური გარემოს ქართული სპეციფიკა (ხშირ შემთხვევაში, ბიზნესის სოციალური პროგრამების არაეფექტურობა, არაკომერციული სექტორის განვითარების ხანმოკლე პერიოდი, სამენარმეო აქტივობის დაბალი მაჩვენებელი) განაპირობებს საქართველოში სოციალური მენარმეობის ე.წ. “ფრაგმენტულ” განვითარებას. სოციალური მენარმეობის – საქართველოსათვის ამ ახალი მოვლენის ფორმირება და განვითარება, უნდა განხორციელდეს ბიზნესის, სახელმწიფოსა და საზოგადოების პროაქტიული და ურთიერთმეთანხმებული ქმედებების პირობებში.

ლიტერატურა:

1. Арай Ю. Н. Бизнес-модели в социальном предпринимательстве. 2015.
2. Business as unusual: the social & environmental impact guide to graduate programs: for students by students. – San Francisco: Net Impact, 2014.
3. Kerlin. J. A. Social enterprise: a global comparison / Medford, MA: Tufts University Press. 2009.
4. Kim. M. The field of social entrepreneurship education: from the second wave of growth to a third wave of innovation // social entrepreneurship education resource handbook. 2011.
5. Social Enterprise: New Model for Poverty Reduction and Employment Generation, EMES & UNDP report. 2008.
6. Yunus. M. Building social business models: lessons from the Grameen experience. 2010. Vol. 43. Issue 2-3.

SUPPORTING INSTITUTIONS OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

Janelidze Nino

Doctoral student

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Summary

Social entrepreneurship is a global issue, which on one hand is actively spreading to all regions of the world, on the other hand it has its national forms and characteristics, depending on the degree of development of institutions, traditions and cultures in one country or another.

The article discusses the specifics and peculiarities of the process of institutionalization of social entrepreneurship and identifies key stakeholders in the process of institutionalizing social entrepreneurship.

Key words: *Institutionalization of Social Entrepreneurship; Organizations supporting social entrepreneurship.*